

ЮГОЗАПАДЕН УНИВЕРСИТЕТ „НЕОФИТ РИЛСКИ“
ФИЛОСОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА „ФИЛОСОФСКИ И ПОЛИТИЧЕСКИ НАУКИ“

АВТОРЕФЕРАТ

на

дисертационен труд

на тема:

**„Социалната философия на Алвин Тофлър:
Преживяваме ли „Шокът от бъдещето“.“**

За придобиване на образователна и научна степен

„доктор“

По професионално направление – 2.3 Философия

Научна специалност – Социална философия

Дисертант: Пеце Трифуновски

Научен ръководител: доц. д-р Антоанета Николова

Благоевград 2021

ОБЕМ И СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

Дисертационният труд е обсъден и насочен за защита на разширено заседание на катедрата по „Философски и политически науки” към Философския факултет на ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград на .

Дисертацията се състои от увод, четири глави, заключение, библиография и е с обем 174 страници. В увода се аргументира актуалността на темата, обекта, предмета и задачите на изследването. Всяка глава е организирана с няколко точки. В заключението са представени основните изводи. Библиографията включва 128 литературни източника, от тях цитирани са 96, а 32 са използвани, без да са цитирани. 74 са изцяло интернет базираните източници. 100 литературни източника са от автори, 28 са данни, създадени от организации и предприятия.

Защитата на дисертационния труд ще се състои на

в ЮЗУ „Неофит Рилски” – Благоевград

Обхват на изследването

Дисертацията е посветена на социалната философия на Алвин Тофлър, виден американски мислител и футурист.

В своите произведения Тофлър разглежда мащабно и многопосочно тенденциите, проблемите, перспективите и предизвикателствата в развитието на съвременното общество.

Всички творби на Тофлър са взаимосвързани и произтичат една от друга, като всяка следваща конкретизира, разширява и задълбочава идеите му. Това единство дава възможност за различни подходи, които може да използва изследователят, анализиращ творчеството му. Идеите могат да бъдат представени в динамиката на тяхното развитие, във взаимосвързката на техния разгърнат вид, а също така в синтеза както на развитие, така и на взаимосвързка. В настоящата дисертация аз избирам един различен подход. Смятам за пролзотворно да се тръгне от разглеждане на първата основополагаща творба на американския футурист, която очертава насоките на следващите му търсения, така че останалите му произведения могат да се разглеждат като нейно продължение. Такава творба е “Шок от бъдещето”. Тя освен това е една от най-отдалечените от нас във времето. Проучването на начина, по който това, написано преди вече повече от половин век, произведение се отнася към днешния ден представлява истинско предизвикателство и определя основния обхват на работата ми.

Актуалност и значимост на изследването

Тофлър за първи път използва термина „шок от бъдещето“ през 1965 г. в статия в списанието „Хоризонти“, за да обясни плашещия стрес и дезориентация, причинени от излагането на индивида на твърде много и твърде големи промени за много кратко време. Той прекарва следващите пет години в изследване – интервюиране на много хора от различни професионални профили, посещения на множество университети, лаборатории, изследователски центрове, държавни институции, четене на статии и научни доклади, след което идва до две според него смущаващи наблюдения. Първо,

че шокът от бъдещето не е толкова далечна потенциална заплаха, а истинска „болест“, от която вече страдат голям брой хора. И второ, че за последствията от тази ускорена промяна се знае учудващо малко.

Може да се каже, че и сега, след повече от пет десетилетия, тези наблюдения все още са в сила. Живеем във време на непрестанни промени. От философска гледна точка въпросът за промените и проблемът за новото е един от най-значимите както на Изток, така и на Запад.

Тофлър обръща внимание на начина, по който се отнасяме към промяната. Той посочва, че както в природата, така и в обществото всичко е в движение. За разлика от природата обаче, която не сме създали, но въпреки това засягаме (колко и защо би било предмет на друго изследване), обществото е създадено от нас, хората, и събитията в него са причина за нашите действия. В миналото движението в обществото е било доста бавно и предвидимо, но от началото на индустриалната епоха движенията във всички сегменти на обществото започват да се ускоряват и стават по-бързи и по-малко предвидими.

Тофлър вижда причината за състоянието на обществото в новостите – новостите, донесени от технологично-техническото развитие. Новостите са тези, които са едновременно индикатор и катализатор за промяната навсякъде около нас. Той посочва, че новости винаги са съществували, но след индустриалната революция те са станали по-мощни и по-многобройни навсякъде около нас, като почти няма аспект от човешкия живот, който да не е повлиян от тях.

Обект, предмет и основна теза на дисертационния труд

Основен обект на моето изследване ще бъде разбирането на Тофлър за новостите – начина, по който те влияят върху начина на живот на хората, в цялото общество, в определени социални групи и дори в отделните индивиди, новостите, донесени по различни параметри и влиянието им върху цялостния човешки живот.

Новостите винаги донасят промени, колко и какви, разбира се, зависи от самите новости. Понякога промените могат да бъдат несравнимо по-големи от самата новост. Затова друг аспект на разработката ми е да проследя какъв е днешният ефект от

новостите, за които говори Тофлър, къде новостите са стимулирали промени и колко са повлияли на днешния живот и дали това се е случило.

Преди петдесет години Тофлър изучава новостите и промените, предизвикани от тях. Изказва твърдения за тях, подкрепени от думите на много изтъкнати автори, принадлежащи към неговото време. Опитва се да предвиди последствията от всички онези новости, които променят хода на нещата, променят всичко около нас – от времето до пространството, начина на живот, начина на мислене и продължават да го променят. По този начин той всъщност се опитва да ни подготви за бъдещето и това според мен е едно от най-големите достойнства на произведението му.

Най-важното от всичко наистина е точно бъдещето – какви ще са новостите, с които човечеството ще се сблъска в обозримо бъдеще, какви ще са промените, донесени от тях. Можем ли да си представим, през призмата на науката разбира се, какво можем да очакваме в бъдеще? Докъде сме стигнали днес, как сме се научили да се справяме и адаптираме към промените, за да внесем новостите в бъдещето – това са теми, които според мен не са получили достатъчно внимание, и теми, на които посвещавам част от работата си.

Както и по времето, когато Тофлър е писал “Шок от бъдещето”, така и днес се появяват все нови и нови новости, които носят промени, промени, засягащи цялостния човешки живот, всеки аспект на обществото. Не се нуждаем от научни изследвания, за да го потвърдим. Обществото непрестанно се променя. Въпросът и сега, както и по времето на Тофлър е дали трябва просто да оставим новостите да се случат, промените да продължават, без да се опитаме да ги разберем, да ги изучим, да ги предкажем и ако можем да ги подобрим, или да се опитаме да ги спрем, ако мислим, че са вредни. Трябва ли да правим нещо изобщо, ако знаем, че това нещо би било твърде малко в сравнение с огромните промени, които се случват навсякъде около нас? Моят отговор съвпада с този на Тофлър. Всъщност всичките му книги са ангажирани с желанието човечеството да осъзнае процесите и тенденциите в обществото и всеки да се опита да даде своя принос за тяхното по-благоприятно протичане. Смятам, че ние трябва да направим това, което можем, защото преди всичко това е нашата гражданска отговорност като жители на днешния ден. А наше задължение като мислители е да дадем своя принос за подобряване на живота днес, надявайки се, че това подобрене ще доведе до по-добро утре за обществото като цяло. Всяко наше усилие, колкото и

малко и незначително да изглежда в момента, би могло да допринесе за по-доброто развитие на нещата.

Новостите несъмнено са тук и предизвикват промени в живота, за чиито последствия е необходимо да се подготвим. Но достатъчно ли е само да кажем че новостите са тук? Как да разберем, че причиняват промени в обществото, които от своя страна променят всички аспекти от живота на отделния индивид в това общество? Потвърждаването на въздействието на новостите чрез промените в ежедневието на индивида е важна тема, която разглеждам в моята дисертация. При това вниманието ми е насочено към изясняване на промените в начина, по който реагираме на последствията от това въздействие в сравнение с времето, за което пише Тофлър. Тезата ми е, че промените и въздействията, които те носят, са несъмнени, но шокът от бъдещето вече не се преживява по същия начин, както по времето, за което пише Тофлър, тъй като сегашното поколение е много по-привикнало към тяхната динамика. Затова може да се каже, че шокът от бъдещето е преживян и ние сме на етап на, който можем да определим като “след-шок”.

Цели и задачи на изследването

В работата си „Шокът на бъдещето“ Тофлър се опитва да ни предупреди, да ни подготви за това, което идва според неговото виждане, подкрепено от ресурсите, налични към момента на създаването на тази книга. Какво прогнозира Тофлър за новото свръх-индустриално общество, както той го нарича, каква е точността на неговите прогнози и чии мнения използва, за да потвърди вижданията си за бъдещи събития? Това са въпроси, на които ще търся отговор в дисертацията. Преди всичко обаче цел на моето изследване е да разбера дали „Шокът на бъдещето“ наистина е ударил човечеството с всички сили, както предполага Тофлър. Дали начинът, по който живеем днес, не е всъщност следствие от този шок?

Интригуващ също така е въпросът какви и колко големи ще са промените утре, до какво ще доведат те в близко и дори далечно бъдеще. Затова още един аспект от задачите на работата ми е да се опитам да видя как промените биха повлияли на живота ни от философска гледна точка.

Всеки изследовател по един или друг начин може да внесе собствен принос в разбирането за обществото, да даде своята гледна точка и мисъл в името на науката и

за едно по-добро и светло утре. Да се работи за подобряване на насоките, в които би могла да поеме промяната, е наистина голямо предизвикателство. Всеки анализ, който се стреми да изясни тези тенденции, всъщност допринася за тази цел и с моята разработка се опитвам да дам своя дял за осъществяването ѝ.

Основни източници на изследването

Книгата “Шок от бъдещето“ с всички източници, използвани в нея, е в основата на моето изследване. Тази книга, написана от Алвин Тофлър в съавторство със съпругата му Хайди (Heidi), дава мощна нова концепция за социалната философия. “Шок от бъдещето” ярко описва зараждащата се глобална цивилизация: утрешният семеен живот, възходът на нови предприятия, субкултури, начин на живот и човешки взаимоотношения.

Тъй като в центъра на анализа ми е “Шок от бъдещето”, съм се постарал да потърся, доколкото е възможно, някои от източниците, които Тофлър използва, за да обоснове своите възгледи.

Основен източник на моето изследване е най-мощният инструмент на знанието днес – интернет. Въпреки че много често истинността на информацията от този мощен инструмент се према скептично, аз съм се опитал да проверявам нейната достоверност и оригиналност.

Методология на изследването

В това време на промени, породени от новостите, подкрепени от технологичното развитие, изследователските методи за изследователя са максимално улеснени. Днес повечето от публично достъпните знания достигат до нас за максимално кратко време. Благодарение на всички технологични постижения имаме непрекъсната връзка с "мрежата", като времето за достъп до информацията днес се

измерва в милисекунди. Сега, когато притежаваме това богатство, би било жалко да не го използваме. Така че и аз не правя изключение от методите и средствата, използвани от повечето съвременни изследователи, и използвам технологиите и нововъведенията, които в крайна сметка са обект и на изследователския интерес на Тофлър. Дори и книгата на Тофлър „Шокът на бъдещето“, която е в основата на моите изследвания, ми стана достъпна чрез този начин на търсене. Един от големите проблеми при такъв подход е не само необходимостта от проверка на информацията, но и наличието на много, често пъти излишна информация, която понякога е трудно да бъде отсята.

Друг проблем в методологията на работа върху дисертацията ми, е, че в нея често става въпрос и за бъдещето, което налага известна условност на изказа и необходимост да се изказват предположения и догадки, базирани разбира се на анализ на наличната информация.

Научна новост на дисертационния труд

Проучванията ми в библиотеките и интернет източниците показаха, че на Балканите е обърнато сравнително малко внимание върху тази книга на Тофлър, а така също и на цялото му творчество. Същевременно той е велик мислител в областта на социалната философия и футурологията. Искрено се надявам, че моята работа ще насърчи и други изследователи да обърнат внимание върху важността на неговите трудове. Освен това смятам, че приносът ми като изследовател се състои не само в това, че съм сред малцината, които посвещават специално внимание на неговите трудове, а и в това, че търся съвременните измерения на неговите идеи, изказани преди половин столетие.

Необходимо е да се отбележи, че в годината на завършване на дисертацията ми, 2020, се появи обстойно изследване върху книгата на Тофлър, посветено на петдесетгодишнината от нейното написване. Изследването, наречено “After Shock: The World’s Foremost Futurists Reflect on 50 Years of Future Shock—and Look Ahead to the Next 50”, е под редакцията на Джон Шрьотер (John Schroeter), изпълнителен директор на Abundant World Institute. То включва разработки на над 100 изтъкнати футуристи от

целия свят, които проследяват развитието на идеите на Тофлър и тяхното възможно бъдеще. Появата на този ценен труд ми даде увереност, че подходът, който използвам, е правилен и аз самият се насочих към това да проверя смисъла и правилността на твърдението за “следшок”, използвано от тези учени.

Структура на дисертационния труд

Изложението в дисертацията е структурирано в съответствие с предмета, както и с целта и задачите на изследването. Конкретизирана, тази структурата е следната:

УВОД

1. НАШЕСТВИЕТО НА НОВОСТИТЕ
 - 1.1 ПРОМЯНАТА
 - 1.2 801-ЖИТЕЙСКИ ВЕК
 - 1.3 НАСЕЛЕНИЕ
 - 1.4 ЧОВЕК ЗА ЕДНОКРАТНА УПОТРЕБА
 - 1.5 СКОРОСТТА НА ДВИЖЕНИЕТО
 - 1.6 УСКОРЕНИЕТО
 - 1.6.1 Темпо на живот
 - 1.6.2 Възприятен образ
2. НОВОСТИТЕ ПО ВРЕМЕТО НА ТОФЛЪР И ТЕХНИЯТ НАПРЕДЪК ДНЕС
 - 2.1 „ДА ЖИВЕЕ РЕВОЛЮЦИЯТА“
 - 2.2 КАК ДА ПРЕЖИВЕЕТЕ СВОБОДАТА
 - 2.3 ДО МОРСКОТО ДЪНО
 - 2.4 КОНТРОЛ ВЪРХУ ВРЕМЕТО
 - 2.5 БИОМАШИНИ
 - 2.5.1 Микроорганизми
 - 2.6 УСЪВЪРШЕНСТВАНЕ НА ЧОВЕШКОТО ТЯЛО
 - 2.6.1 Клониране
 - 2.6.2 Оплождане
 - 2.6.3 Евгеника
 - 2.6.4 Трансплантация на органи

3. СОЦИАЛНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ НОВОСТИТЕ

3.1 ПАЗАРЪТ

3.1.1 Психо – корпус

3.1.2 Икономиката на бъдещето

3.1.3 Свръх избор

3.2 ОБРАЗОВАНИЕТО

3.3 СЕМЕЙСТВОТО

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

Синопис

Структурата на дисертацията е класическа: въведение, три глави, заключение и библиография. Разбира се, централната и най-важната част от научното изследване са главите.

В увода посочвам обхвата, задачите, целите и тезата на дисертацията си. Потвърждаването на въздействието на новостите чрез промените в ежедневието на индивида е една от най-важните теми, които разглеждам. При това вниманието ми е насочено към изясняване на промените в начина, по който реагираме на последствията от това въздействие в сравнение с времето, за което пише Тофлър. Тезата ми е, че промените и въздействията, които те носят, са несъмнени, но шокът от бъдещето вече не се преживява по същия начин, както по времето, за което пише Тофлър, тъй като сегашното поколение е много по-привикнало към тяхната динамика. Затова може да се каже, че шокът от бъдещето е преживян и ние сме на етап на, който можем да определим като “след-шок”.

Първата глава е озаглавена: **НАШЕСТВИЕТО НА НОВОСТИТЕ.**

Новостите и промените, предизвикани от тях, са термини, които се преплитат в цялата творба на Тофлър, затова именно около тях се гради и моят анализ. Новостите са това, което носи промените, промените се разпространяват във всеки сегмент от човешкия начин на живот и го променят, като това е ставало по времето, за което пише Тофлър, става и сега, а вероятно ще става с още по-голяма сила в бъдеще,

благодарение на развитието на технологиите, вдъхновени на свой ред от науката. Именно, науката, благодарение на която човечеството е стигнало там, където е, трябва да ни помогне да разберем и онова, което идва.

В първа глава разглеждам значението на термина “шок от бъдещето”. Мисля, че това е единственият начин да разберем делото на Алвин Тофлър.

В началото на разработката си следвам почти дословно пътя на Тофлър, за да покажа начина, по който той поставя проблемите и търси техните решения. Основният извод, който правя, е, че книгата на Тофлър до голяма степен цели да насочи вниманието ни към факта на промените и да ни покаже как да се адаптираме към тях. Споделям виждането, че осъзнаването на промяната ще ни даде възможност да разберем по-добре бъдещето и да подобрим способността си за адаптация, ще ни позволи съзнателно да се изправим пред промените.

Първият параграф на първата глава е за всичко, което се случва около нас, за целия процес на безкрайно движение, който бихме нарекли с една дума – промяна. Промяната е била, е и ще бъде един от най-важните двигатели на човечеството и всичко, което е част от него. Но точно тя, особено нейното прекомерно внезапно ускорение, задвижвано от иновациите в обществото, причинява най-големи турбуленции и довежда индивида до състоянието, определено от Тофлър като „шок от бъдещето“.

Причината за тази ситуация на бързо приемане на промяната и необходимостта от нея, която се появява при индивидите в обществото, е породена от новата ситуация в обществото, която изследователите наричат „след-шок от бъдещето“. Хората все по-малко изпитват онзи шок, за който говори Тофлър, все повече очакват нови технологични изобретения, очакват иновации, очакват новостите, които ще донесат промяна навсякъде. И ако в далечното минало са били необходими хиляди години за някои промени, до преди век – десетки години, днес времето за нова промяна е толкова кратко, че е трудно да се следват промените. Само по-големите драстични промени изплуват на „повърхността“, което ще рече, че те са онези, които ще оставят своето въздействие и отпечатък върху по-голямата част от обществото и те присъстват всеки ден в много различни области.

Затова мисля, че хората днес не биха били в някакъв шок от промяната, защото те просто я очакват и са готови за нея, и това се отнася до по-голямата част от обществото, а не само до предвижданията на учените.

Можем да признаем и потвърдим, че Тофлър е прав – промяната е това, което ни движи като общество напред. Той пише за тази промяна и нейното въздействие в цялата си книга, по много различни теми с единствената цел – да представи шока, който тя ще донесе чрез новините за бъдещето. По-нататък в моята разработка аз доразвивам тези теми в реда, по който според мен е най-подходящ, за да се открие тяхната значимост.

Във втория параграф на първата глава разглеждам виждането на Тофлър за динамиката на промените и ускорението на тяхното случване. По преценката на Тофлър по времето, когато е писана книгата, на земята живее 800-ното човешко поколение. В рамките само на неговия живот са станали почти всички технологични промени и нововъведения. Тофлър разработва обстойно виждането си за това поколение. От времето на написване на книгата “Шок от бъдещето” обаче, вече се е сменило едно поколение и сега, ако използваме терминологията на Тофлър, може да се каже, че вече живее 801-вото поколение. Затова в моята дисертация разглеждам характеристиките на това ново поколение, съпоставени с предишното, характеризирани от Тофлър.

Характерното сега е, че почти всеки е имал контакт с компютър, информацията е по-достъпна от всякога, технологиите са променили усещането за време и пространство, медицината удължава живота толкова много, че човек се пита дали пък този 801 живот няма да е последен, благодарение на все по-модерната и сложна технология и медицина.

Третият параграф на първата глава разглежда населението като показател на промените. В книгата си, Тофлър разглежда няколко примера, за да даде по-добро обяснение на промяната и да предостави по-ясна представа за това откъде е дошла и каква е нейната скорост. Един от тези примери е световното население. Тофлър, подобно на своите предшественици, се е постарал да направи прогнози за това как ще се движи прирастът на населението на света. Може да се каже, че броят, поне засега, нараства с много тревожни темпове. Сменя се и структурата на населението, като селското население драстично намалява за сметка на градското. Проблемите,

причинени от нарастващото население, неговата урбанизация, нарастването на възрастовата граница на населението са реални проблеми, създадени днес от развитието на технологиите. Най-големият проблем с тях е, че ни е много трудно да предскажем цялостното развитие на тази област.

Проблемите, създадени от бързо нарастващото население и промените в неговата структура, водят и до промяна на връзките между хората. Връзките стават по-нестабилни, защото в развитото общество все повече отпада притеснението от евентуалното им разпадане. Разбирането на Тофлър за тези връзки и тяхното съвременно състояние е представено в четвъртия параграф на първата глава. Според Тофлър всички връзки за човека от напредналото технологично общество са преходни, променливи, взаимозаменяеми, така че човекът спира да се тревожи и да се опитва да ги поддържа. Това от своя страна допринася за самотата на индивида. Въпреки че на пръв поглед изглежда нелогично в момент, когато човек ежедневно контактува с толкова много хора, за да каже, че е самотен, реалността е точно такава. И с това настоящето е изправено пред опасност от много психични разстройства, които са следствие от шока, който донесе бъдещето, което живеем днес.

Петият параграф на първата глава е за скоростта на движението. Чрез проучване и доказателства Тофлър разглежда скоростта, с която хората се движат в пространството, като един от факторите за бърза социална промяна. Той разяснява как увеличаването на тази скорост под прякото влияние на научното и технологично развитие променя не само времето за пътуване от точка А до точка Б, но също така влияе върху мисленето на човека в психологически план, тъй като всичко е сякаш по-близо и по-достъпно; влияе дори върху самия начин на живот на индивида, т.е. на цялото световно общество.

В шестия параграф на първа глава се разглежда тезата, развита от Тофлър относно скоростта на технологичното развитие, т.е. развитието и темповете на изобретенията. Той показва, че темповете на изобретяване все повече се ускоряват.

Причината за това ускорение е много проста според Тофлър и тя е, че технологията се самозахранва. Технологията дава възможност за още по-големи изобретения. Според Тофлър технологичните изобретения се състоят от три етапа, свързани заедно в един цикъл: I. Творческа, осъществима идея; II. Практическо приложение; III. Разпространение в обществото. Анализът показва, че днес

продължителността на този кръг е намалена значително. От идеята до разпространението на технологичното изобретение, времевата рамка зависи само от това колко полезно, забавно или практично е това изобретение за общото благо на населението. Скоростта на осъществяване на този цикъл създава все повече и повече нови изобретения, които засягат нещо друго. Резултатът е, че всички тези нови изобретения допринасят за ускоряване на темпото на живот.

Първият подпараграф от шестия параграф на първа глава е посветен на разглеждане на разбирането на Тофлър за темпото на живот, като се прави сравнение и с днешния ден. В наши дни, когато хората живеят в най-големия технологичен подем в човешката история, много малко хора се интересуват от знанието и технологиите, които стоят зад всички съвременни изобретения. Реално погледнато, дори сред малкия брой хора, които се интересуват от технологичното развитие, само малцина успяват наистина да бъдат добре информирани за това. Броят на новите изобретения е огромен и не всички едновременно или в една и съща степен променят света. Това прави проследяването им трудно и почти невъзможно. Независимо дали хората се интересуват от технологичното развитие или не, почти всеки усеща динамичния начин на живот, който новото време носи.

Ако се опитаме да разгледаме картината на обществото чрез критериите, дадени от Тофлър, ще видим, че процентът на хората в супериндустриалното общество е нараснал неимоверно. Хората са материално по-богати, далеч по-образовани, мобилността е на много по-високо ниво, независимо дали е мобилност от презаселване или туризъм, продължителността на живота се удължава по целия свят и към това може да се добави, че мястото на живот в селски или индустриализирани зони почти не играе никаква роля за по-голямата част от световното население и техният темп на живот. Но едно е сигурно: темпът на живот се ускорява по-бързо от всякога.

При това, много интересна става една нова ситуация, една нова социална група. Не съвсем творчески от моя страна, бих нарекъл тази група “постсупер-индустриална социална група,” чиято основна характеристика би била, че хората в нея са наясно с темпото на живота си и се опитват да направят нещо, за да контролират това темпо на живот. Освен тази характеристика, бих добавил и особеностите от предишната група, т.е. че те са по-образовани, по-мобилни, грижат се за здравето си и живеят по-дълго.

Не бих твърдял, че те материално са по-богати, но определено мисля, че са по-морални от всички други социални групи.

Темпът на живот се увеличава всеки ден. Колкото повече хора създават повече технически помощни средства, които трябва да се използват за улесняване на живота на човека, толкова по-бърз е темпът на живот. Наистина мисля, че това е голям феномен.

Представата за нещата около нас, за информацията, която получаваме от различни източници, се описва като възприятелен образ на индивида. Как индивидът вижда света? Как и какво влияе върху създаването на този образ, на този психологически модел в съзнанието на човек? Това са въпроси, разглеждани от редица мислители в различни области на знанието. Тофлър хсъщо обръща внимание на този въпрос, а аз разглеждам виждането му за възприятния образ във втори подпараграф от шестия параграф на първата глава.

Нарекох **втората глава: НОВОСТИТЕ ПО ВРЕМЕТО НА ТОФЛЪР И ТЕХНИЯТ НАПРЕДЪК ДНЕС.**

В своята дисертация посвещавам централната част на тази тема. Да се изследват новостите днес, новостите които са следствие от технологичното развитие, новостите, които предизвикват промени в ежедневието и променят обществото по свой собствен начин, всички онези новости, които ни очакват, е практически невъзможно. Тук се спирам на новостите, за които Тофлър е писал тогава, като целта ми е да разбера с какво те могат да бъдат допълнени днес, за да има по-добро разбиране и приемане на онова, което следва утре. Категоризирам най-важните новости, пряко свързани с човешкото тяло, защото това са иновациите, около които има най-много етични и морални конфликти и те в най-голяма степен ще повлияят на цялостното развитие на нещата в близко бъдеще.

В първи параграф от втора глава представям възгледите на Тофлър за революцията и последиците от нея. Ако разгледаме внимателно виждането на Тофлър за революцията и нейните последици, ще разберем, че той я свързва с нововъведенията. Това води до извода, че благодарение на технологичните новости, все още сме в революция в различни сфери. Новостите, както и тогава, променят живота на милиарди хора всеки ден и ги изправят пред неизвестни и нови ситуации. За

разлика от преди петдесет години обаче хората не се страхуват от тези нови ситуации и приемат новостите много по-лесно от преди. Може би всъщност фактът, че повечето хора днес "сляпо" приемат новостите, без да мислят как и колко ще се отразят те в ежедневието им, е проблем.

Според мен невъзможността на лично или дори групово ниво да се действа и да се направи нещо по обществения технологичен напредък, вероятно създава безпомощното усещане, което преживява по-голямата част от населението. Това вече не може да бъде наречено шок от бъдещето, защото това бъдеще вече е тук и изглежда, че ще бъде така още дълго време. Това е просто още един от многото показатели, че човечеството, т.е. по-голямата част от човечеството, е в следшоково състояние, тъй като хората просто се придвижват напред, приемайки новостите или просто загърбвайки ги, когато е възможно.

Вторият параграф на втората глава е за това какво ще донесе революцията според Тофлър, как ще изглежда новото общество според него, доколко новостите ще променят обществото, т.е. колко се е променило то днес и какви са предположенията за утре. Основният проблем при това е "как да оцелеем в условията на свобода", как да се справим със свободата.

Предвижданията на Тофлър са, че голяма част от човечеството ще бъде освободена от робството към задълженията и отговорностите, свързани с целта да се осигури базисното ниво на съществуване. Това ще даде на хората свободата на избор какво и дали биха искали да работят. От друга страна, технологиите и информатиката водят до т.нар. „виртуална реалност“ или „имитация на околния свят“. Така от една страна имаме много свободно време, благодарение на работи или подобни машини, а от друга страна пред нас е „инструментът“, който може да ни превърне в това, което искаме, да ни отведе където искаме, да ни даде възможност да правим това, което искаме. Но наистина ли ще можем да правим това, което искаме, или това ще бъде дирижирано и насочвано, реалност ли ще имаме или илюзия? Свобода ли ще имаме наистина или това ще бъде непознатата форма на робство? Опитът ни показва, че често е много трудно да се преодолеят предимствата на технологията.

Тофлър, подобно на много други мислители преди и след него, посвещава част от книгата си на пренаселеността и завладяването на недостъпни досега местообитания, като например морското дъно. В третия параграф от втората глава

разглеждам точно тази проблематика. В работата си той използва материали и мисли от изтъкнати мислители, изследователи и професионалисти в областта.

Ясно е, че за много кратък период от време в тази посока все пак има развитие и нещата биха се развивали, ако хората проявяват интерес към това и се очакват печалби.

Доколко обаче е овладяно морското дъно според прогнозите на Тофлър и други мислители от негово време? Използването на ресурсите от морското дъно винаги е съществувало, но с напредването на технологиите експлоатацията е по-голяма. Що се отнася до заселването на хора на морското дъно с цел постоянно живеене, това според мен е малко вероятно, освен с туристическа цел или за развлечение.

Четвъртият параграф на втората глава е за вечната дилема на човека за контрол върху времето. Да има човешки контрол върху климата или с други думи, върху времето, е една многовековна човешка мечта. За разлика от живота на дъното на морето, тази новост все повече се превръща в реалност днес. По въпроса за контрол върху климата работят хиляди компании, институти, лаборатории. Днес съществуват редица начини за контрол на метеорологичните условия, които представям в дисертационния си труд. Не всички от тях са напълно успешни, но все пак хилядолетното желание на човека да контролира времето става реалност, благодарение на техниката и технологията. Ще означава ли това край на глада и мизерията на милиони хора чрез прекратяване на наводненията и сушите? Дали това ще сложи край на страданията на хиляди, които всяка година губят домовете си поради неблагоприятни метеорологични условия? Или отново, както ни е показала историята, най-големите и важни технологични открития ще бъдат използвани от военните и вместо благодат и просперитет ще доведат до ужас и страдание?

Интересен за социалния изследовател е и фактът, че днес съществуват значителни знания за контрола върху времето, но много малко се говори за него, а хората, които живеят днес, като цяло не са загрижени за този проблем, който всъщност пряко засяга ежедневието им. Сякаш индивидът е изолиран и продължава да се занимава само с това, което се намира във вътрешния му свят. Повечето хора се интересуват от справяне със собствените си проблеми, сбъдването на собствените си желания и интереси. И ако утре се появи новината, че е открита машина за контрол на климата и можем да получаваме климатични условия по поръчка, това едва ли ще впечатли за дълго време повечето хора, които скоро след първоначалната заинтересованост ще

продължат с ежедневието си. И въпреки че светът всъщност вече няма да е същият, за тях ще грее слънце, ще вали дъжд, ще духа вятър и те ще продължават напред, сякаш нищо сериозно не се е случило. Защото сега, в най-големия бум на технологично-техническото развитие на човечеството, според мен се намираме в това, което наричам следшоково състояние, и приемането и адаптирането към промените в това ново общество става все по-бързо и лесно.

Петият параграф на втората глава е за биомашините, които са обект на анализа на Тофлър. Може би днес не се обръща достатъчно внимание върху проблема, върху който са разсъждавали и работели мислителите през седемдесетте години, а именно как животните могат да бъдат усъвършенствани и подобрили така, че да помагат на човечеството да продължи напред. Наред с представянето на предимствата от такива биомашини, са представени и етичните проблеми, които може да предизвика тяхното създаване.

Микроорганизмите и тяхното значение в ежедневието на човека са разгледани в първата подтема на петия параграф на втората глава. Всъщност науката, която се занимава с микроорганизми, т.е. микробиологията, е сравнително нова наука, която, макар и замислена през XVII век, има своя възход през последните години на XIX век. Това несъмнено е наука, променила естеството на индустрията. Същевременно възможността човекът да се намесва в света на микроорганизмите също така поражда редица етични въпроси, които също засягам в своята дисертация.

Шестият параграф на втората глава е за усъвършенстването на човешкото тяло. При целия безпрецедентен бум на технологиите и всички нови социални идеи, идеята за усъвършенстване на човешкото тяло е неизбежна. Ако по времето на Тофлър това е било нещо, което може да се разглежда като научна фантастика, понастоящем то започва да се разглежда като реалност с всичките си добри и лоши страни.

Енигмата на живота и смъртта, желанието на човека да стане безсмъртен, физически по-силен, по-умен, винаги са съществували. Но ако в далечното минало това е било и би могло да бъде само желание, в обозримо бъдеще то би могло да стане реалност. Идеите за постигане на това са много.

Първият подпараграф от шестия параграф на втора глава е за клонирането – процесът на създаване на генетични копия (клонинги). Какво ще представляват

клонингите? Какъв ще бъде техният статут? Като какви ще се разглеждат? Доколко ще бъдат идентични? В някои от по-зловещите сценарии те ще могат да служат за подобряване на оригинала и даряване на органи и части на тялото. Дали наистина копията ще мислят еднакво с оригинала и накрая ще имаме едни и същи резултати, сякаш имаме само един клон или биха функционирали като естествени клонинги, тоест като еднородни близнаци, всеки със собствен ум?

Трябва ли да има закони, които да регулират клонирането? Според мен това дори не трябва да се обсъжда и такива закони трябва да има. Но по-големият проблем, на който трябва да се обърне специално внимание, е - кой трябва да приема тези закони, кой ще бъде законодателят и кой ще бъде изпълнителната власт в случай на клониране? Ако се създадат специални комисии за справяне с проблемите по клонирането, кой би влизал в състава им? Кой биха били експертите по такива значими проблеми? От една страна, преди да започне клонирането на хора, трябва да има работещи закони за това. От друга страна, още с първото клониране със сигурност би имало много странични ефекти и след това ще е необходимо непрекъснато усъвършенстване на тези закони, като по този начин би се затруднило тяхното прилагане.

Един от най-интригуващите въпроси около клонирането на човека е дали клонингът ще е създаден като „tabula rasa“ или цялата памет ще е прехвърлена от донора? Защото, ако се създаде клонинг с нова, празна памет, както мислят повечето учени днес, тогава клонирането може да не е толкова опасно. Но какъв би бил смисълът от клонирането, освен ако не приемем, че клонираме само тяло, вещество, което би могло да се използва като резервни части за оригинала. Материя, която работи само технически и няма нищо общо с това, което наричаме човек. Но дали е и ще е така?

Това са все въпроси, които представляват сериозен интерес за всеки, който се отнася сериозно към клонирането и неговите последици. Човечеството се подготвя много внимателно за този шок, защото това няма да остане незабелязано. Мисля, че това може да е най-големият шок в бъдещето.

В параграфа обръщам специално внимание и на терапевтичното клониране. То се разглежда като създаване на „резервни части“ за нуждата на лекуващите се пациенти, които със сигурност няма да бъдат отхвърлени от техния организъм. Струва

ми се, че този тип клониране е най-етичен по отношение на човека. Освен това то би представлявало възможност да се решат други неморални проблеми, които съществуват днес, като например пазара на органи.

В една част от книгата си Тофлър пише за „изграждането“ на човешкия род по желание. Точно на това е посветен вторият подпараграф от шестия параграф на втора глава. Използвайки многобройните мнения на изтъкнати учени в областта през периода, в който пише произведението си, той се опитва да подготви човечеството за шока, който би последвал с развитието на такава свръхмодерна технология. Въпреки че по време на писането на книгата повечето неща са изглеждали като научна фантастика, а някои все още изглеждат така и днес, не можем да не се съгласим, че той вижда правилната насока на нещата. Някои от идеите, за които той говори, се сбъднаха, по много от въпросите все още се работи и е възможно много скоро и те да бъдат реализирани. Но тези възможности поставят и много проблеми и предизвикателства, особено етични и политически, защото както казва Тофлър, в крайна сметка проблемът не е научен или технически, а етичен и политически.

Следващият подпараграф е за евгениката или практиката за подобряване на човешкия вид чрез селективно свързване на хора със специфични желани наследствени признаци. Целта е да се намалят човешките страдания чрез „изкореняване“ на болести, увреждания и други нежелани характеристики на човешкото население. Ранните привърженици на евгениката вярвали, че хората по генетичен път наследяват психични заболявания, престъпни наклонности и дори бедност и че тези състояния могат да се предадат чрез гени.

В своята работа Тофлър стига още по-далеч, като говори не само за подобряване на човешката раса само чрез класическия модел на евгениката, но и за подобряване на характеристиките чрез надграждане на части от вече познатото човешко тяло, благодарение на технологиите.

През последните петдесет години сме свидетели на наистина огромен напредък. Не можем да не се възхищаваме на смелостта, знанията, чувството за напредък и възгледите на мислителите, които цитира Тофлър. Все още не сме достигнали нивото, за което те говорят, но от дълги години много учени, в много компании, лаборатории, изследователски центрове, известни и по-малко известни, работят усърдно върху тези

замисли, за да „подобрят“ човешката раса и с напредването на технологиите те са все по-близо до изпълнението на тази цел, ако вече не са я и постигнали.

Трябва обаче не само да се намери начин за подобряване на човешката раса, трябва и човечеството да бъде готово да го приеме. Защото може би това би бил един от най-големият шокове, които бъдещето ще донесе.

Четвъртият подпараграф от шестия параграф на втора глава е за трансплантацията на органи, която днес вече е ежедневие, но по времето когато Тофлър е пишел „*Шок от бъдещето*“ тази тема все още е била един вид табу и е задавала много етични и морални дилеми. В дисертацията си проследявам кое от предположенията от седемдесетте години до днес се е сбъднало, колко силен е бил шокът за обществото, докде е стигнала тази промяна в обществото, накде се насочват текущите изследвания и какво би било въздействието от тях в бъдеще.

Тук се поставя и въпросът за сливането между човек и машина, което се случва и в наши дни и за което до голяма степен сме подготвени, благодарение на филми, комикси, видео игри, където човекът и машината са едно цяло. Първите киборги днес са част от медицински изследвания за подобряване качеството на живот при хора, загубили крайниците си или част от тях. С новите импланти те оказват не само естетическа или незначителна техническа помощ на хората, но заместват оригиналните, изгубени органи и изпълняват основната си функция.

Тук отново възникват редица въпроси. Ако имаме възможност, бихме ли се „надградили“ с някаква механична част, свързана с мозъка ни, и бихме ли я контролирали като други части от тялото си? Дали човечеството такова, каквото го познаваме, ще се промени? X

Изводът, който правя, е, че цялото технологично развитие и е променило и ще продължава да ни променя като хора, като индивиди, и по-важното – като общество. Затова може да се каже, че бъдещето е вече настояще, технологията "ще продължи да се изхранва от само себе си" и по този начин непрекъснато ще се ускорява чрез въвеждане на иновации, които ще доведат до промяна. Продължителността на процеса на технологични иновации ще има тенденция да се съкращава, кръгът ще се затваря по-бързо, разпространението на технологията ще въплъщава все по-нови идеи и от нас

зависи да подготвим себе си и другите за приемането на новото време, независимо дали харесваме или не модерните иновации.

Третата глава носи заглавието: **СОЦИАЛНИТЕ ПОСЛЕДИЦИ ОТ НОВОСТИТЕ**. Тя следва разсъжденията на Тофлър относно промените, причинени от новостите в различни аспекти на социалния живот, т.е. последствията, които те ще предизвикат в бъдеще. Основната ми задача тук е да проследя как новостите са ни повлияли в миналото, как ни влияят днес, какво и колко ще бъде тяхното влияние върху социалния живот на утрешния ден, като отново като отправна точка приемам написаното от Тофлър.

Да се направи пълен анализ на последствията, причинени от новостите, е практически невъзможно именно поради бързите темпове на промяна. Това, върху което се съсредоточавам в този раздел, както и предишните два раздела, е да разгледам някои от социалните явления, като използвам за основа възгледите на Алвин Тофлър, разработени в книгата му *„Шок от бъдещето“*.

Пазарът и пазарните оферти, семейството и образованието са онези социални явления, които са потърпевши от промените, причинени от модерното технологично развитие и именно тях ще разгледам тук. Те не са много на брой, но са от най-важните социални явления.

Това са: Пазарът, заедно с явлението на Прекомерен избор или Пре – избор, Образованието и Семейството. Три аспекта на човешкия живот, пред чиито проблеми всеки от нас се изправя и които формират основата на цялостното развитие на индивида.

Една част от книгата си, Тофлър посвещава на икономиката или пазара като важен сегмент от обществото. Затова първият параграф от трета глава разглежда именно този въпрос.

В изследването си Тофлър посочва, че услугите са надминали производствените дейности и си задава въпроса накъде ще върви след това пазарното развитие.

Един от възможните отговори на този въпрос можем да отговорим, че днес сме в началото на нова вълна, на нова глава или по-скоро продължение на предишната.

Благодарение на развитието на техно-обществото, днес най-накрая сме на път да предадем голяма част от производството на машините, което ще накара още повече хора да се занимават със сервизни дейности. Появява се нов момент, когато обслужващите дейности се поемат от условно наречените „машини“ (роботи, изкуствен интелект).

Във връзка с това друг вариант на отговора е, че след услугите следва свободата. Ако не се занимаваме с производство, не се занимаваме с услуги, тогава от всички нас зависи да правим това, което искаме, а не това, което трябва да правим, дори ако става дума за производство или услуга. Разбира се, ако не внимаваме, „свободата“ може да доведе до „разруха“.

Можем да си зададем въпроса дали някой контролира цялото това движение и развитие или като цивилизация сме достатъчно зрели, за да достигнем това ниво на технологическо развитие. След миналия опит на човечеството с технологиите, мисля, че големите икономически сили не биха оставили целия технологичен прогрес да тече от само себе си, без да се изследват последствията. Това едва ли би могло да се случи днес, когато знаем до каква степен се изследва и проучва пазарът дори и за далеч по-прости неща, да не говорим за нещо толкова мащабно. Психологическият профил на потребителя, характерът на индивида, ефектът върху групата и т.н., е мощен инструмент, използван от съвременната икономика, който е бил използван и преди това и ще бъде използван от управляващите структури на държавите.

В тази връзка първият подпараграф от първия параграф на третата глава носи заглавието „Психо–корпус“, име на нова професия, дадено от Тофлър. Това е група хора, които предоставят определен пакет от услуги, засягащи и насърчаващи психологическия момент у индивида.

В този раздел подробно се изследва размаха на индустрията, свързана с преживяванията и усещанията. Посочва се, че в съответствие с прогнозите на Тофлър, днес големите световни компании са създали онзи психологически „супердисниленд“, без който за съжаление много хора не биха могли да си представят ежедневието си начин на живот. Технологиите, заедно с „индустрията за психо-услуги“, постигнаха невъобразими досега резултати. Тофлър е напълно прав, когато казва, че размиването на границата между реалното и нереалното ще доведе до сериозни проблеми за обществото. Хората вече губят връзка с реалността, стигат дотам, че живеят в друг

свят, създаден от най-добрите творци в психо-корпуса и той ще има още по-голямо въздействие, особено чрез виртуалната реалност. В това отношение обществото трябва да се подготви за нов, още по-голям шок, идващ от бъдещето.

Трябва да си отговорим и на въпроса що е реалност. Благодарение на психо-корпуса, за който говори Тофлър, много неща ще се променят, включително и разбирането за реалност, защото вече сме в началния етап на една, можем да кажем, изкривена реалност в нашето ежедневие. Това навярно ще бъде особено подчертано при следващите поколения, защото техниката и технологията на бъдещето ще изискват това, и ако не се предприеме нещо спешно, последствията могат да бъдат непредвидими.

Вторият подпараграф от първия параграф на третата глава е за икономиката на бъдещето. Петдесет години след публикуването на произведението на Тофлър, някои от неговите мисли продължават да изненадват и впечатляват. Някои от прогнозите му може никога да не станат в действителност, но могат да се вземат като основа за размишление върху това, което предстои.

Иновациите на пазара и в икономиката доведоха до нова ситуация. Те провокираха и в същото време бяха провокирани от т.нар. „свръхизбор“ - понятие, с което Тофлър накратко назовава целия процес на прекомерния избор на всичко в съвременното техно-общество. Свръхизборът е тема в третия подпараграф от първия параграф на третата глава. Откъде идва всичко, как е попаднало тук, наистина ли е там, как ще се отрази, т.е. как прекомерния избор се отразява на останалия социален живот – това именно са някои от темите, за които Тофлър пише, след като е изяснил вижданията си да индустриите на преживяванията, и аз съм се постарал да представя написаното от него от гледна точка на наличните ресурси от настоящето.

По времето на Тофлър свръхизборът може да е било отличителна черта само за американската индустрия, но днес благодарение на технологиите, се наблюдава по целия свят - на потребителите се предлагат толкова много продукти, че човек не може да бъде недоволен от избора. Благодарение на възможността, предоставена от технологията в съотношение с ненаситната човешка природа, размерът на разнообразието от продукти, предлагани на пазара, нараства ежедневно и тази тенденция няма намерение да намалява, камо ли да спира.

Вторият параграф е за образованието.

Проблемите, с които се сблъсква образованието в ерата на супер-индустриалното общество, и някои решения как по-добре да подготвим младите хора за това, което предстои, са въпроси, които Тофлър детайлно обсъжда. Въпреки че са написани преди петдесет години, много от идеите му не са приети и до днес или е приложена само малка част от това, което Тофлър е дал като идея за по-нататъшното подобро развитие на цялото общество. Моята цел е да се опитам да открия днешното им значение и възможност за приложение.

Откъде са се взели тези проблеми в образованието или по-скоро как са възникнали и защо за съжаление много от тях присъстват и днес? Какво може да се направи за тяхното преодоляване? Това са въпроси, чиито отговор търся в тази част от разработката си.

Образователната система трябва да се промени навсякъде по света, за да подготви младите хора за общото бързо развитие на обществото. Защото ако има клон на обществото, чиято значимост не се променя, то това е образованието.

В дисертацията си посочвам, че за Тофлър системата на сегашното образование е възникнала, за да отговаря на специфичните потребности на индустриалното общество. Проблемът според него е това, че сега се намираме на различен етап от своето развитие и се нуждаем от нов вид образование. Намираме се в постиндустриално общество, а се опитваме да функционираме със старата индустриална образователна система.

Една от възможните алтернативи на тази система е свързана с възможностите на интернет и онлайн обучението. И ако някой някога се е съмнявал дали е възможно то да бъде успешно реализирано, то сега, с новата ситуация, която промени коренно света, какъвто до скоро го познавахме, навлезе в всеки сегмент от човешкото общество и толкова силно се намеси в училищното образование, че вече повече от година светът функционира чрез виртуални класни стаи и училища. Времето ще покаже дали е за добро или не, но е факт, че засега е така. Новата реалност ще промени образованието завинаги. Както никога преди, образованието е достъпно за всеки, зависи само от интересите на индивида дали и как ще използва всички знания, които буквално държи в ръката си.

Не бива разбира се да се пренебрегват ползите от социалните умения, които детето овладява, когато ходи на училище. При добра координация между двата вида образование те определено биха били чудесна комбинация за подготовка на младите хора за предстоящото бъдеще. Това би бил поредният възможен начин за решаване на този толкова сложен обществен проблем, който респективно трябва да се разглежда от много ъгли, за да се постигне дългосрочно решение и добра образователна схема, така че днешните и бъдещите поколения да бъдат съответно обучавани за тяхното бъдеще.

В дисертацията си посочвам, че училището като институция трябва да съществува дори след появата на някои нови супер бързи начини за овладяване на знания, тъй като освен знания, то дава и други ценни и необходими умения на индивида.

В дисертацията се изтъква, че адаптивността на хората, особено на децата, е много голяма във всички аспекти на техния живот, включително когато човек е изправен пред големия бум на бъдещето.

Третата тема на третата глава е посветена на семейството.

Тофлър посвещава специална глава от книгата си на семейството, което той нарече „раздробено семейство“. Там той изследва как новостите, внесени от новото супер-индустриално общество, движени от технологичното развитие, влияят и ще повлияят на основната клетка на обществото. С много примери от своето време, с много напреднали прозрения за това, което следва, Тофлър дава отлични, реалистични, научно доказани, понякога ръководени от собствените си инстинкти и не толкова изпитани мнения за това как ще изглежда семейството в бъдеще, как новото време влияе върху семейството, как ще повлияе на останалата част от човешкия живот като цяло, какви биха били последствията от тези промени, т.е. какъв би бил шокът от бъдещето в това отношение.

В този раздел от дисертацията разглеждам неговите възгледи и прогнози, за да потвърдя кои от тях са се сбъднали, кои са в етап на осъществяване, дали някои изобщо са се осъществили и дали изобщо някога ще се сбъднат. Въпросът ми също така е дали тези промени са шокирали обществото, доведоха ли и биха ли довели до шок или хората, като част от семействата, вече живеят в следшоково състояние.

Подробно се представя прогнозираното от Тофлър и реално състояние на семейните връзки, предизвикателствата пред зачеването, раждането и отглеждането на деца, ролята на родителите. Изясняват се основни морални въпроси и промяната в тяхното възприемане и отношението към тях.

Благодарение на супер-индустриалната революция ние сме освободени от безалтернативните форми на семейството от миналото. Въпреки че на моменти цената за това изглежда твърде висока и мнозина неохотно приемат промените, новостта в крайна сметка е налице. Шокът в началото е бил твърде голям, особено за по-старите поколения. Новите поколения обаче приветстваха и приветстват тези промени.

В заключението правя извод, че през последните десетилетия човекът се е развил дотолкова, че преминава през промяната много по-лесно, което е особено валидно за поколенията, родени по време на бурята от промени. Затова може да се каже, че цялото общество е в нова фаза на съзнание или състояние и след преодоляване на шока от бъдещето, вече се намираме в ново, следшоково състояние.

В същото време, както посочва и Тофлър, едни индивиди жадуват за промяна, бързат да се променят и правят всичко по силите си, за да я постигнат, докато други бягат от нея. Според мен причините за това поведение на хората са няколко - бих поставил природните дадености на индивида на първо място. От значение обаче е и информираността на индивида и способността му да получава и преработва информация - колкото повече той знае за последствията и е постигнал знанието по различни начини, толкова е по-склонен към адаптация.

Книгата на Тофлър предоставя именно такова знание, което би могло да способства за по-лесно приемане на новостите и оттам – за по-благоприятно осъществяване на бъдещето.

Шокът от бъдещето все още не е достигнал своя максимум и макар че днешният човек притежава повишена способност да се адаптира към промените, би било добре да се подготвим за това, което предстои. Бъдещето идва, така или иначе и никой и нищо не може напълно да ни подготви за всички възможни сценарии, които утре може да ни сподобят. Но нашите истински способности се крият в това да се справим с тези предизвикателства, да сме готови да пресрещнем и изживеем бъдещето, без да се страхуваме, че то ще ни остави в състояние на шок.

САМООЦЕНКА НА ПРИНОСНИТЕ МОМЕНТИ В ДИСЕРТАЦИЯТА

Приносите на дисертацията са теоретични:

1. В дисертацията се представят подробно и структурирано основните идеи в произведението на Тофлър “Шок от бъдещето” от позицията на съвременността –кои идеи са се осъществили и доколко, кои са се осъществили частично и кои все още не са се осъществили.
2. В дисертацията се показва и доказва, че в много отношения състоянието, в което се намира човечеството понастоящем, е надраснало състоянието на шок, за което говори Тофлър. Новото състояние може да се определи като “следшок”.

ПУБЛИКАЦИИ

- „Запознаване с Алвин Тофлър“ – сборник от XXVI МЕЖДУНАРОДНА НАУЧНА КОНФЕРЕНЦИЯ за МЛАДИ УЧЕНИ 22 и 23 юни 2017 г. Югозападен университет "Неофит Рилски" – Благоевград
- “THE 801TH LIFETIME“ Електронен сборник Докторантска сесия Философски факултет на Югозападен университет “Неофит Рилски” –Благоевград
- „THE NEED FOR EDUCATION TO PASS IN THE FUTURE TENSE“
by m-r. Peca Trifunovski - Center for Open Access in Science (COAS)
Open Journal for Studies in Philosophy, 4(2), 43-56.
<https://doi.org/10.32591/coas.ojsp.0402.01043t> ISSN (Online) 2560-5380